

Звуки мови й звуки мовлення. Відмінність їх від інших звуків, які створює людина, звуків природи, фізичних явищ

Звуки природи — це звуки, які походять від природних екосистем, наприклад: спів птахів, шум вітру, стукотіння крапель дощу. **Природні звуки** також створює людина — позіхання, чхання, хропіння, сміх.

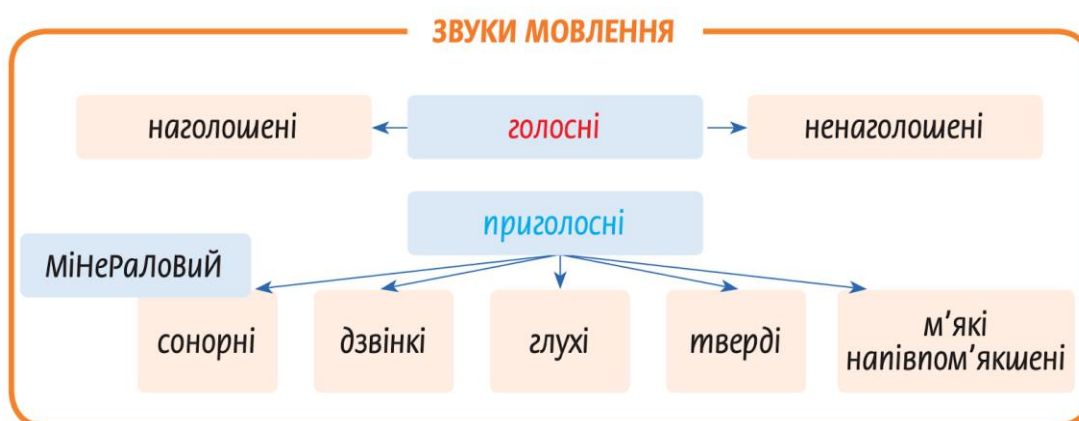
Звуки потяга, що прибуває, чи телефона, який дзвонить — **штучні**, тобто лунають від створених людиною об'єктів.

Мовлення людини — це сукупність звуків, які осмислено, свідомо вимовляє людина для того, щоб передати найрізноманітніші повідомлення.

Звуки мовлення — це конкретне звучання тих чи тих літер.

Звук мови — це найменша неподільна одиниця мови, яка утворюється за допомогою мовленнєвого апарату людини.

В українській мові є **38 звуків**: 32 приголосних і 6 голосних.

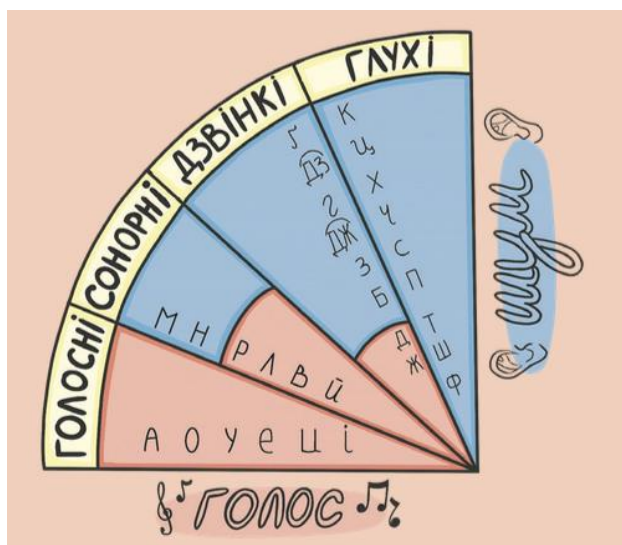
«Українська мова, 5 клас», Голуб Н.Б., Горошкіна О.М.

Фонетика — наука, яка вивчає звуки мови.

На письмі звуки передають у квадратних дужках: яблуко — [й'а́блуко]; шкільний — [шк'і́л'ній]; радість — [ра́д'і́с'т'].

Голосні звуки вимовляють тільки за допомогою голосу: [a], [o], [y], [i], [и], [e].

Приголосні звуки вимовляють за допомогою голосу й шуму чи тільки шуму.

«Українська мова, 5 клас», А.В. Онатій, Т.П. Ткачук

Тверді приголосні: [б], [д], [г], [ж], [ґ], [дз], [дж], [з], [ц], [п], [х], [ч], [ф], [с], [т], [ш], [к], [р], [м], [н], [л], [в].

М'які приголосні: [д'], [т'], [з'], [с'], [ц'], [л'], [н'], [р'], [дз'], [й].

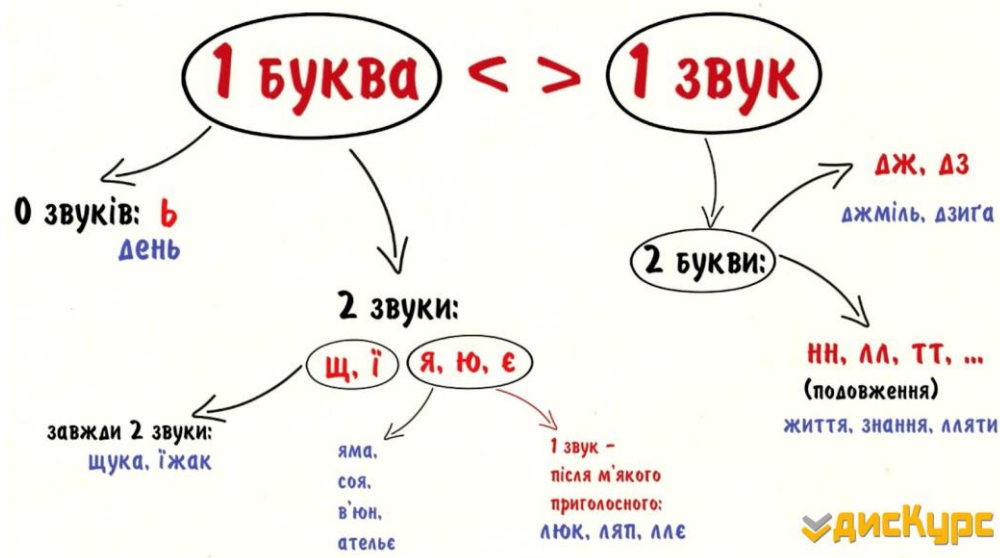
Шум може поєднуватися з голосом, коли голос переважає шум, створюються **сонорні приголосні** [м], [н], [л], [в], [р], [й] (запам'ятай їх — «МаЛий ВоРон»).

Шум може переважати над голосом, і тоді чуються **дзвінкі приголосні:** [б], [д], [г], [ж], [ґ], [дз], [дж], [з] («Буде ГоЖе ГеДЗю у ДЖаЗі»).

Приголосні можуть утворитися лише за допомогою шуму— так виникають глухі приголосні [ц], [п], [х], [ч], [ф], [с], [т], [ш], [к] («КиЦя ХоЧе СПаТи у ШаФі»).

Звуки на письмі ми передаємо за допомогою графічних знаків — **букв**.

[ден'] — день
[шчу́ка] — щука
[йіжа́к] — їжак
[йя́ма] — яма
[л'ук] — люк
[джм'і́л'] — джміль
[жит'а́] — життя

Завдання

1. Оберіть будь-яку букву на позначення приголосного звука. Наприклад, «в». Придумайте й занотуйте слово, яке починається на цю літеру. Наприклад, слово «восени». Далі придумайте ще одне слово на літеру в, яке буде пов'язаним зі словом «восени». Наприклад, «відбуваються». Запропонуйте ще одне слово на «в», яке пасуватиме до вже наявних: «Восени відбуваються всілякі видовища».
2. Подивіться уважно на пронумеровану українську абетку й розгадайте шифри. Чому варто пам'ятати розшифровані словосполучення?

1	2	3	4	5	6	7
А а	Б б	В в	Г г	Ґ ґ	Д д	Е е
8	9	10	11	12	13	14
Є є	Ж ж	З з	И и	І і	Ї ї	Й й
15	16	17	18	19	20	21
К к	Л л	М м	Н н	О о	П п	Р р
22	23	24	25	26	27	28
С с	Т т	У у	Ф ф	Х х	Ц ц	Ч ч
29	30	31	32	33		
Ш ш	Щ щ	Ь ь	Ю ю	Я я		

 17 116 1114 3 19 21 19 18

 2 30 6 7 4 19 9 7 5 7 6 10 32 3 6 9 110 12

 15 11 27 33 26 19 28 7 22 20 1 23 11 24 29 1 25 12

Що ще почитати й подивитися?

1. Відеоурок про голосні й приголосні звуки на каналі «Всеукраїнська школа онлайн»
<https://youtu.be/imTp7VvQqIA>
2. Про звуки мови й звуки мовлення на платформі «EdEra»
https://ukr.ed-era.com/fonetika_grafka_orfoepya/zvuki/golosn_zvuki
3. Відео про вимову голосних звуків від проєкту «Є-Мова»
https://youtu.be/g_vghXsNpe8
4. Відео про вимову приголосних звуків від проєкту «Є-Мова»
<https://youtu.be/cfz072r9LHQ>
5. Підручник «Українська мова, 5 клас» / А.В. Онатій, Т.П. Ткачук. Тернопіль: «Навчальна книга — Богдан», 2022. 306 с.
6. Підручник «Українська мова, 5 клас» / Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Київ: «Освіта», 2022. 306 с.